

378.147(082)

T-78

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 4

**Трудова та професійна
підготовка молоді:
проблеми та шляхи
їх розв'язання**

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА АКТИВІЗАЦІЮ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНІЧНОЇ ПРАЦІ

Соціально-економічні зміни в житті суспільства значно вплинули на ті процеси, що зараз відбуваються в освіті і, зокрема, на організацію трудового навчання учнів в загальноосвітній школі.

Одним із головних завдань відповідно до Закону України "Про освіту" та Державної національної програми "Освіта" (Україна XXI століття) є "створення передумов для розвитку здібностей молоді, формування готовності і здатності до самоосвіти, широке застосування нових педагогічних, інформаційних технологій" (2, с.12).

Реалізація цих завдань неможлива без здійснення певних позитивних зрушень у вдосконаленні змісту, форм та методів трудового навчання і широкого та систематичного впровадження засобів навчання в навчально-виховний процес.

Метою нещодавно прийнятої "Концепції створення засобів навчання нового покоління для середніх закладів освіти України" є впровадження таких засобів, що відповідають сучасному стану розвитку суспільства, дозволяють використовувати нові методи навчання, підвищують ефективність використання навчального часу та поєднують різні види сприймання інформації.

Поняття "засоби навчання" використовується в дидактиці для позначення одного із компонентів діяльності педагогів і учнів.

Досліджуючи проблему забезпеченості навчальних закладів засобами навчання, Гуржій А.М. зазначає, що "під засобами навчання розуміють всі ті речі (книги, моделі, прилади, інструменти), які використовують для підвищення ефективності" (1, с.20).

Вивчення різних трактувань поняття "засоби навчання" показало, що найбільш вдале, на нашу думку, їх визначення дано Орловою І.В., яка зауважує, що "засоби навчання - це частина обладнання закладів освіти, що визначає сукупність матеріальних об'єктів, які використовують як джерело знань і які сприяють організації пізнавальної діяльності учнів" (3, с.39).

Слід зауважити, що засоби навчання можуть бути досить різноманітними (слово вчителя, текст книги, обладнання, прилади, наочні посібники, дидактичний матеріал тощо).

Практика організації трудового навчання показує, що доцільне використання засобів навчання суттєво впливає на розумовий розвиток учнів в процесі пізнавальної діяльності в єдності з пізнавальними діями і операціями, тобто сприяє підвищенню активізації пізнавальної діяльності учнів.

Вивчення досвіду роботи вчителів трудового навчання показало, що в навчально-виховному процесі використовується багато дидактичного матеріалу. Це: картки-завдання, тести, кросворди, плакати, опорні схеми, варіанти безмашинного програмованого опитування, ребуси, шаради, макети, муляжі, зразки готових виробів тощо.

Використання наочності на уроках технічної праці стимулює самостійне мислення учнів, спонукає до пошуку відповідей на виникаючі питання і, саме головне - активізує пізнавальну діяльність учнів, збуджує їх інтерес та створює умови для закріплення та застосування знань на практиці.

Відомо, що засоби навчання є незмінними джерелами інформації на стадії чуттєвого сприйняття вивчаємих об'єктів і процесів. Враховуючи той факт, що на уроках технічної праці учні знайомляться не тільки з будовою та застосуванням різних інструментів, пристроїв, деревообробних і металообробних верстатів, але і освоюють різні технологічні процеси, то головним завданням навчання є підведення учнів до розуміння глибокої сутності явища, об'єкту чи процесу з опорою на чуттєво-наочний образ. При цьому наочні зразки забезпечують постійний зв'язок мислення з вивчаємих об'єктом чи явищем, забезпечуючи мислення необхідним інформаційним матеріалом.

Дійсно, засоби навчання завжди були, є і будуть незмінним помічником вчителя на стадії абстрактного мислення. Наочні зразки завжди виступають в якості одного із обов'язкових елементів і передумов мислення. Якого б високого рівня абстракції не досягло мислення, в більшій чи в меншій мірі воно потребує чуттєвої наочності.

На стадії практичного застосування знань засоби навчання теж відіграють важливу роль. Застосовуючи набуті знання на практиці, учні виконують вправи по обробці різних матеріалів та виготовленні виробів різного призначення, а також залучаються до самостійної роботи. При цьому вчитель використовує картки-завдання, збірники завдань, технологічні, інструкційні картки, креслення виробів, таблиці-плакати, натуральні зразки тощо. При виконанні практичної роботи учні працюють з різним різальним, вимірювальним інструментом, виконують певні операції на верстатах, тобто весь час користуються певними засобами навчання.

Незважаючи на те, що сьогодні широко впроваджуються в практику навчально-виховного процесу екранні засоби навчання, за допомогою яких можна подати всю необхідну друковану навчальну інформацію на екрані (малюнки, схеми тощо), застосування друкованих засобів навчання займає і буде займати, на нашу думку, важливе місце у процесі організації пізнавальної діяльності учнів і в роботі вчителя трудового навчання.

У практиці роботи вчителів технічної праці останнім часом широкого розповсюдження набули різні види індивідуальних друкованих засобів навчання. Вони передають зміст навчальної інформації учням за допомогою тексту, малюнків, схем, таблиць і сприяють активізації процесу формування в учнів умінь і навичок самостійного здобуття знань, розвитку пізнавальних можливостей. Такі засоби навчання можна використовувати на різних етапах уроку.

На уроках технічної праці є всі умови для виготовлення вчителем нових засобів навчання спільно з учнями, що дає значний розвивальний ефект і теж сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів. Звичайно, що при виготовленні і застосуванні засобів навчання необхідно зберігати їх міру і пропорції. Очевидно, що предмети і малюнки, які демонструються, повинні бути добре видимими з будь-якого робочого місця, мати естетичний вигляд, враховувати контрастність, світлоту фону тощо.

Таким чином, засоби навчання при використанні їх на уроках технічної праці значно впливають на ефективність і результативність процесу навчання, збуджують у школярів інтерес, формують внутрішню учбово-пізнавальну мотивацію і позитивне ставлення до навчального матеріалу, який необхідно засвоїти, стимулюють пізнавальну діяльність учнів. Але досягти цього можна за умови, коли засоби навчання будуть відповідати дидактичним, методичним, ергономічним вимогам, і використовуватись комплексно.

Література

1. Гуржій А.М., Жук Ю.О., Волинський В.П. Засоби навчання. - К.: ІЗМН, 1997. - 208 с.
2. Державна національна програма "Освіта" (Україна XXI століття). - К.: Райдуга, 1994. - 62 с.
3. Орлова І., Самсонов В., Шут М. Засоби навчання та їх класифікація // Фізика і астрономія в школі. - 1999. - №4. - С.38-40.